

Publication of Association Esprit, Société et Rencontre
Strasbourg/France

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

Volume 5 Issue 7, p. 1013-1054, December 2012

**COĞRAFYA ÖĞRETİM PROGRAMLARINDA
(1924'TEN GÜNÜMÜZE) ATATÜRKÇÜLÜK VE
TÜRK KÜLTÜRÜ**

**TURKISH CULTURE AND KEMALISM IN GEOGRAPHY
TEACHING PROGRAMS (SINCE 1924)**

Prof. Dr. Feridun MERTER

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü Öğretim Üyesi

Arş. Gör. İsmail ŞAN

İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri ABD

Abstract

The purpose of this study is to investigate whether containing Turkish culture and Atatürkism (Kemalism) of secondary Geography curricula or not. In this study, document analysis which is one of qualitative inquiry methods was used.

The first Geography curricula, was developed in 1924, was a simple list of subjects. Through these subjects there wasn't any subject about Turkish culture or Atatürkism. This situation was seen at the 1942 curriculum, which was prepared just as a photocopy of 1924 curriculum except of 12th grade's Turkish Geography curricula that contains some subjects deal with Turkish culture. In 1957 curricula, this situation was protected and in the 1971 curricula Turkish culture was spread to all grades of high school. In 1973 curricula, subjects were extended and so Turkish culture was also got more references. The peak point of Turkish culture and Atatürkism was reached at 1982 and 1983 curricular. Atatürkism was added at 1983 curricula and this situation was protected until 2005. At 2005 curricula, Turkish culture and Atatürkism were still emphasized.

Key Words: high school, geography curricula, geography, Turkish culture, Atatürkism

Öz

Bu çalışmada 1924 yılından başlayarak Cumhuriyetten günümüze kadar yapılan ortaöğretim Coğrafya programlarının Atatürk ilke ve inkılablarına yer verip vermeme açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmıştır.

İlk olarak 1924 yılında hazırlanan Coğrafya Öğretim Programı, konular listesi olmaktan öteye gidememiştir. Bu programda yer alan konular arasında Türk kültür ve Atatürkçülük konularıyla ilişkili içerik olmadığı görülmektedir. Bu durumun 1942 yılında tekrar baskı gibi hazırlanan programda da aynen devam ettiği, ancak içerik olarak lise 3.sınıfta yer alan Türkiye Coğrafyası ile ilgili bilgilerin eklenmesiyle Türk Kültürü'nün izlerine yer verildiği görülmüştür. 1957 yılında da durum değişmezken 1971 programında Türk kültürü konusunun lisenin tüm sınıflarına yayıldığı görülmüştür. 1973 programında da bu şekilde ve genişletilerek verilen Türk kültürü ve Atatürkçülük konularının zirve noktasına 1982 ve 1983 programlarında çıktığı görülmektedir. 1983 programında Atatürkçülük konusuna ilk defa değinildiği görülürken oran 2005 yılında geliştirilecek olan programa kadar değiştirilmeden varlığını sürdürmüştür. 2005 yılındaki programa bakıldığında ise, programda Türk kültürü ve Atatürkçülük konularına ağırlık verilmeye devam edildiği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: lise, coğrafya öğretim programı, Türk Kültürü, Atatürkçülük.

Giriş

Bir programın geliştirilmesinde, ülke gerçekleriyle uyumlu, çağdaş esaslara dayanan felsefi görüş ışığında, hedef, yöntem ve teknikleri, ders kitapları, öğretmen ve öğrenci kılavuzları, ders materyalleri ile değerlendirme araçlarının bir bütünlük içinde plânlanması ve yürütülmesi gerekmektedir (Engin vd., 2003). Bilgi, beceri, tutumlar ile yeni gelişmeler, teknolojik imkânlar ve düzenlemeler, öğretim programlarına yansıtıldıkları oranda anlam ve değer kazanırlar. Programlar ulaşılabilecek hedefleri, bu hedeflere ulaşabilmek için seçilecek ve belli ilkelere göre düzenlenecek içeriği, uygulanacak yöntem ve teknikleri, destekleyici araç-gereçleri, hedeflere ne derecede ulaşıldığını gösteren değerlendirme ölçütlerini kapsamaktadır. Türkiye’de program geliştirme çabalarına bakıldığında, çalışmaların Cumhuriyetin ilânıyla başladığı görülmektedir. Program geliştirme etkinliklerinin 1940’lı yıllardan itibaren sistemli bir biçimde yürütülmesi yolunda çabalar artmıştır (Gözütok, 2003).

Coğrafya Öğretim Programlarına Genel Bakış

Doğanay’a göre coğrafya “insanın dünyası olarak yeryüzünün bir yerden diğerine değişen karakterini tasvir etmeye ve açıklamaya çalışan bir bilim dalıdır”(2002). Esasında coğrafya insanla çevre arasındaki karşılıklı ilişki ve etkileşimi ele alan bilim dalıdır. Konusu ise; yeryüzünde veya onun belli bir bölümünde meydana gelen fiziki ve beşeri olaylardır. Tabii ki bütün yeryüzü sathını ve sath üzerinde meydana gelen birçok olayı konu edinen coğrafya ilminin inceleme alanını bir veya birkaç cümleyle izah etmek olanaksızdır.

Ülkemizde Milli Eğitim Bakanlığının merkezi birimlerinden biri olan ve Milli Eğitim şuralarında sekreteryaya görevini yürüten Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, tüm derslerin olduğu gibi coğrafya derslerinin de öğretim programlarını hazırlayıp, onların amaçlarını da belirleyen kuruldur. Bu dersin amaçlarının bütününe bakıldığında temelde yurt sevgisinin ülke sınırları içerisinde yaşayan insanlara aşılması ve yurda ait bilgilerle donatılması hedeflenmiştir.

Tüm bu amaçların gerçekleştirilmesi hazırlanan öğretim (müfredat) programlarıyla işlerlik kazanmaktadır. Bilindiği gibi öğretim programı diye de bilinen müfredat programı herhangi bir derste eğitim ve öğretimi yapılacak konu başlıkları ve bunların alt başlıklarını gösteren kılavuz kitap demektir (Doğanay, 2002). Bu öğretim programları basit ve detaylı öğretim programları olmak üzere iki şekilde ele alınmaktadır. Müfredat programı derslerin; genel amaçlarını, özel amaçlarını, o dersin araç ve gereçleri ile uygulanacak yöntemler ve ilkelerini açıkça belirtiyorsa detaylı öğretim programı, aksi durumda sadece ders ve konu başlıklarını belirtiyorsa basit öğretim programı olarak nitelendirilir.

Coğrafya derslerinin tasarlanan hedeflere ulaşması öncelikle öğretim programlarının çok iyi hazırlanmasıyla ilişkilidir. Bu programların hazırlanışı aşamasında geniş bir kesimden katılımın sağlanması gerekir, aksi halde sadece merkezde birkaç kişinin hazırlayacağı bir programın hedeflere ulaşması imkânsızdır. Her şeyden önce program uygulayıcıları olan öğretmenlere mutlaka yer verilmeli ve yukarıda açıklanmış olduğumuz detaylı programların hazırlanması gerekir.

1923-1973 Yılları Arasındaki Durum

Coğrafya öğretim programlarında geçmişten günümüze yapılan düzenlemeler köklü bir değişim ve yenilik getirmemekle birlikte harita becerileri, değişen bölgesel koşullar ve değişen sınırlarla ilgili yeni bilgilerin eklenmesine rağmen içerik açısından bir yenilik getirmemiş olup birbirinin benzeridir. (Girgin ve Ertürk 2006, Sekin ve Özel, 2003). İçinde bulunulan çağın özellikleri, değişen şartlar, bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler programlara yansıtılamamıştır. Bu olumsuz gelişmeler coğrafyanın yer adları ezberletmekten başka bir işleve sahip olmayan, sıkıcı bir ders olarak algılanmasına sebep olmaktadır. (Engin ve diğ., 2003; Şahin, 2001a).

1941 yılındaki ilk Türk Coğrafya Kongresi'nde alınan kararla coğrafya dersleri tüm sınıflara yayılmıştı (Doğanay,1993).

Tablo 1. 1941 Coğrafya Müfredat Programına Göre Derslerin Dağılışı

LİSELER	DERS ADI	SINIF	HAFTALIK DERS SAATİ
Genel Liseler	Umumi Coğrafya	1	2
	Devletler Coğrafyası	2	2
	Türkiye Coğrafyası	3	2
Ticaret Liseleri	Memleketler Coğrafyası	1	2
	Umumi İktisadi Coğrafya	2	2
Sanat Okulları	Türkiye Coğrafyası	3	2
	Umumi ve Devletler Coğ.	1	2
	Türkiye Coğrafyası	2	2
Öğretmen Okulları	Umumi Coğrafya	1	2
	Devletler Coğrafyası	2	2
	Türkiye Coğrafyası	3	2

Tabloda, 1941 yılından sonraki dönemde lise türlerinin çoğunda coğrafya dersinin yer aldığı ve haftada ikişer saat ayrıldığı görülmektedir. Bu haliyle coğrafya dersleri işlenmeye devam etmiş olup, küçük değişikliklere rağmen ders saatleri 1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası'na kadar aynı kalmıştır.

1973-1983 Yılları Arasındaki Durum

1973'ten 1983'e kadar uygulanan yeni coğrafya programında genel olarak coğrafya öğretiminin amaçları belirtildikten sonra ayrı ayrı Genel Coğrafya, Türkiye Coğrafyası ve Ülkeler Coğrafyası derslerinin öğretiminin genel amaçları belirtilmiştir. Fakat bu amaçlara yönelik kazandırılmak istenen hedef davranışlara bu programda değinilmemiştir. Bu döneme ait coğrafya derslerinin dağılımı tablo 2'de gösterilmiştir (Engin ve diğ., 2003).

Tablo 2. 1973–1983 Arasında Uygulanan Programlarda Coğrafya Derslerinin Dağılımı

LİSELER	SINIF	HAFTALIK DERS SAATİ
Genel Liseler	1	5
Kız Meslek Liseleri	1	5
Endüstri Meslek Liseleri	1	5
	1	2
Ticaret Liseleri	2	2
	3	2
	1	2
İmam Hatip Liseleri	2	2

Bu programda açıklamalar ve tavsiyeler bölümünde genel olarak coğrafyanın konusu, Coğrafya biliminin problemlere bakış açısı, coğrafyanın inceleme alanları, coğrafyanın insan-çevre konusuna getirdiği bakış açısı açıklanmaya çalışılmıştır. Yine bu bölümde konulan derslerle ve coğrafya dersleriyle öğrencilerde oluşturulmak istenen bilgi ve becerilere yer verilmiştir.

Coğrafya derslerinde öğrencinin kendi yurdunu ve dünyadaki diğer toplumlara tanınması, karşılaşılan problemlere çözüm yolları aranmasına ilişkin tavsiyeler yer almakta, dersin nasıl işlenmesi gerektiği, hangi yöntemlerin, araç-gereçlerin ve değerlendirme biçiminin kullanılmasına ilişkin fikirler vermektedir. Lise I sınıflarında okutulacak olan Genel Coğrafya, lise II sınıflarındaki Ülkeler Coğrafyası ve lise III sınıflarındaki Türkiye Coğrafyası dersinin konuları ve alt başlıkları ayrıntılı olarak belirtilmiş bunlara yönelik ders kitaplarının hazırlanmasına karar verilmiş, fakat içeriğin niteliği ve konuların hangi seviyede hazırlanacağı ile ilgili açıklık getirilmemiştir (Engin ve diğ., 2003).

Ortaöğretim coğrafya programları, bu dönemde modern programların uygulanacağı gerekçesiyle, coğrafya derslerinin bütünü 9. sınıfa toplanmış ve bu kadar hacimli bir programa haftada 4 saatlik bir öğretim süresi tanınmıştı. Bu şekilde coğrafya programları daha da verimsiz programlar durumuna getirilmişlerdir (Doğanay, 1993). Bu şekilde uygulanmaya başlanan coğrafya öğretim programları 1983–1984 öğretim yılına kadar uygulamada kalmıştır.

1983- 2005 Yılları Arasındaki Durum

Bu yıla gelindiğinde programlara yeniden müdahale edilmiş ve ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretim programı, yeniden Milli Tarih ve Milli Coğrafya olarak düzenlenmişlerdir. Bu program 1983'te hazırlanıp 1987 de bazı değişikliklere uğramışsa da 1992'ye kadar uygulanmıştır. Coğrafya müfredat programları arasında önemli bir yere sahip olan bu programda bir önceki programa göre önemli değişiklikler yapılmıştır. Bu

dönemde meslek liseleri ve lise son sınıf fen şubelerinden Türkiye Coğrafyası dersi kaldırılmıştır. Millî kültürümüzü besleyen ve yurdumuzu tanıyıp, koruma ve ülke kalkınmasında severek sorumluluk alma duygusunu geliştiren bu dersin kaldırılması olumsuz bir değişiklik olarak görülmektedir (Engin ve diğ., 2003).

Coğrafya derslerinin okutulmadığı lise ve meslek liselerinden mezun olan gençlerimiz, aydın insanın en belirgin vasıflarını kazanmadan hayata atılacaklardır. Bu programdaki değişiklikler, orta öğretim gençliğini coğrafya gibi çok önemli bir millî kültür ve dünya görüşü kazandıran bilgilerden mahrum bırakmıştır (Doğanay, 1989).

1997–1998 öğretim yılından itibaren sekiz yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasına başlanmış, ortaokul kısmında verilen coğrafya dersleri tekrar ilköğretimin 6. ve 7. sınıflarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersleri içerisine yerleştirilmiştir. Bu dönemde de liselerin 9. sınıflarındaki coğrafya dersi bütün okul türlerinde zorunlu ders olarak kabul edilmiştir. Liselerin sözel bölümlerinde 10. sınıfta Türkiye Coğrafyası ve 11. sınıfta Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası zorunlu dersler arasında yer alırken, fen bölümlerinde yine yer almamıştır (MEB, 1998).

Sonuç olarak 1940'lı yıllarda o dönemin imkân ve gelişmelerine uygun olarak hazırlanan ortaöğretim coğrafya programları, zaman içerisindeki değişim ve gelişmeleri takip edememiş olmasına rağmen 2005 yılına kadar uygulanmıştır. Zaman zaman yapılan müdahaleler ile dersin içeriği ve haftalık saatleri başka derslerin lehine azaltılmış, çeşitli okullarda okutulmamış; yapılan değişiklikler ise, günceli yakalamak ve coğrafya dersini daha işlevsel hale getirerek sonuçlarından tüm ülke bireylerinin istifade etmesi niyetlerinden uzakta kalmıştır.

2005 ve Sonrası

Eski programla ilgili olarak gelinen noktada, ortaöğretim coğrafya müfredat programı, gereksiz konu tekrarlarının bulunduğu, konu bütünlüğü ve sistematigi bakımından sorunların olduğu, ders içeriğiyle derse ayrılan sürenin uyumsuz olduğu, birçok lisede ve bilim alanında coğrafya derslerinin kaldırıldığı, sınıflara göre ders dağılımında çeşitli sıkıntıların yaşandığı, çoğu zaman yaşadığımız hayatın dışında ve dolayısıyla öğrencinin ilgisini çekmekten uzak, öğrencilerin ÖSS'de soru çözmesine kısmen katkıda bulunacak hale gelmiştir (Şahin, 2003). Bunu önlemek için, coğrafya derslerinin ortaöğretim kurumlarının tüm sınıflarında alan farkı gözetilmeksizin “ortak genel dersler” kapsamına alınması ve ders saatlerinin artırılması dile getirilmektedir (Şahin, 2003). Öğrencilerin bu derste kazanacağı bilgiyle, toplumsal hayatı daha etkili tanıyıp yeni sorunları tartışarak, bunlara ilişkin seçenekleri sorgulayıp olağanüstü durumlara hazırlanmaları beklenir. Ülkemizde bu doğrultuda hazırlanan programlar, ele alınan ünitelerin çokluğu ve zaman darlığı gibi nedenlerle belirlenen hedeflerin gerisinde kalmıştır (Girgin, 2001). 2005 yılına kadar okutulan programların toplam 13 amacının sekiz tanesinin geçen yüzyıldan kaldığı ve 21. yüzyıla yönelik bir gençliğin yetiştirilmesi için bu amaçların zaten yetersiz olduğu (Üçışık ve Sekin, 2001) belirtilmektedir. Coğrafya öğretim programları ile bu dersin öğretiminde yaşanan sorunların çözümü için, ABD'deki coğrafya reformundan yola çıkılarak Türkiye'nin özel koşulları da göz önünde bulundurulmuş ve bazı hareket noktaları bağlamında coğrafyanın yeniden yapılandırılmasının önemi belirtilmiştir. Bunlardan bazıları şunlardır:

- Bölgesel ve Dünya liderliği için coğrafya önemlidir,
- Öğretmenler ve öğretim üyeleri beraber çalışmalıdır,
- Coğrafya (Eğitimi) reformu için siyasal destek şarttır,
- Kurumların önderliği önemlidir,
- Konuların değil, kavramların üzerinde durmak gerekir,
- Coğrafyanın Türkiye’de yeterince önem kazanmamış kavramları (konuları) vardır (Arı, 2003).

Günümüzde ise uluslararası anlamda coğrafya; içerdiği üst seviyedeki teknolojiler ve bu teknolojilerin dünya kaynaklarının kullanımı ve yönetimi, yerel ve bölgesel bazda planlama, çevre ve sürdürülebilir kalkınma gibi, fiziki ve beşeri konular üzerindeki sayısız uygulamaları ile bir disiplin olarak adeta yeni bir canlanma ve gençleşme sürecini yaşamaktadır. Bunun sonucunda dünyanın birçok yerinde coğrafya; kendi sınıf ve laboratuvarlarında, deneye dayalı, Coğrafi Bilgi Sistemleri, Küresel Konumlandırma Sistemleri, bilgisayar ve İnternet gibi teknolojilerin en üst düzeyde kullanıldığı, uygulamaya yönelik, yerel ve küresel problemlere makul çözüm önerileri getiren bir tarzda öğretilmektedir. Duruma Türkiye açısından baktığımızda ise, son yıllarda yaşanan bazı gelişmelere rağmen Türk okullarında; öğretim programları ve uygulamaları, öğretim yöntemleri ve araç-gereçler bakımından dünya standartlarında bir coğrafya eğitiminin verildiği söylenemez. (İncekara, 2006). Bu durumda, coğrafya derslerinin ve geçmişten beri hazırlanan öğretim programlarının tamamen öğretmen merkezli yaklaşımla ele alınmasının da çok önemli yerinin olduğu belirtilebilir.

Küresel anlamda Türkiye gibi transit geçiş bölgesi olan bir ülkede belki de en önemli derslerden olması gereken coğrafya günümüze kadar bu vizyonundan uzak tutulduğu için, coğrafya biliminin gerektirdiği misyon da temsil edilememiştir. Nihayet ülkemiz birçok coğrafi sorun nedeniyle ortaya çıkan sosyal, siyasi ve ekonomik problemlerle adeta boğuşmaktadır. Oysa her ülkenin doğal ve beşeri zenginliklerinin olduğu kadar kültürlerinin de işleneceği coğrafyadan daha uygun bir ders olamaz (Girgin, 2001). Bütün bunlara rağmen, son yıllardaki coğrafya öğretim programlarıyla ilgili değişikliklerde, gelişmiş ülkelerin programlarıyla karşılaştırma yapılmadan, gelişmiş ülkelerin coğrafya derslerine programlarında ne kadar yer verdiğini araştırmadan, hangi yöntemlerle coğrafya eğitimi yaptıkları incelenmeden gelişigüzel değişiklikler yapılmıştır (Güngördü, 2002).

Türkiye’de coğrafya programlarının standartları belli, daha esnek ve modüler olarak hazırlanması ve öğretmene seçme yetkisi tanınması daha yararlı olacaktır. Bu da başta internet olmak üzere farklı eğitim teknolojilerinin kullanılmasıyla mümkündür (Ertürk ve Girgin, 2005). Aslında okulların ve gençlerin de bilginin transferi ve çoğalması kadar hızlı değiştiği, dolayısıyla onların ilgisini çekecek, coğrafi perspektif kazandıracak yeni yaklaşımların coğrafya programlarında ele alınması önerilmektedir (Artvinli, 2007).

Problem Durumu

Türkiye’de iki bakanlık milli olarak görülmektedir. Bunlardan birisi savunma bakanlığı iken diğeri de eğitim bakanlığıdır. Bu iki bakanlıktan biri olan Milli eğitim

Bakanlığı'nın hazırladığı öğretim programının içeriğinde milli izlerin yer alması beklenmektedir. Özellikle eğitim sisteminin uzak hedefleri “... bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu arttırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır” (MEB, 1973) olan Türk eğitim sisteminde Türk kültürüne bolca yer verilmesi gerektiği iddia edilebilir.

Türk eğitim sisteminde, Türk kültürünü ve Atatürkçülüğü tanıtmaya görevinin coğrafya öğretim programlarına yüklenip yüklenmediğinin araştırılması, coğrafya öğretim programlarının uzak hedeflere ne kadar hizmet ettiğinin emarelerinden biri olacağı için araştırılmaya değer bir konudur.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada 1924 yılından başlayarak Cumhuriyetten günümüze kadar yapılan ortaöğretim Coğrafya programlarının Atatürk ilke ve inkılâplarına yer verip vermeme açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır:

1. 1924- 1973 yılları arasında hazırlanan programlarda Türk kültürü ve Atatürkçülük konularına ne kadar yer verilmiştir?
2. 1973-1983 yılları arasında hazırlanan programlarda Türk Kültürü ve Atatürkçülük konularına ne kadar yer verilmiştir?
3. 1983- 2005 yılları arasında hazırlanan programlarda Türk kültürü ve Atatürkçülük konularına ne kadar yer verilmiştir?
4. 2005 programında Türk kültürü ve Atatürkçülük konularına ne kadar yer verilmiştir?

2. Yöntem

Cumhuriyetten günümüze coğrafya öğretim programlarının ortaöğretim düzeyinde Türk kültürü ve Atatürkçülük konularına ne kadar yer verdiğinin ortaya konulmasının amaçlandığı çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2005).

3. Bulgular

Bu bölümde; 1924, 1942, 1957, 1971, 1973, 1982, 1983, 1992 ve 2005 yıllarında hazırlanan coğrafya öğretim programlarında Türk Kültürü ve Atatürkçülük konularına yer verilip verilmediğine ilişkin veriler ortaya koyulmuştur.

Türk Kültürü ve Atatürkçülük konuları, Türk eğitim sisteminin değişen yıllarında değişik oranlarda kendine yer bulmuştur. Eğitim, yeni kurulan Türkiye'nin belli bir çehreyle donatılması için en önemli hususlardan biri olarak görülmüştür. Savaştan yeni çıkmış olan Türk milletinin şekillendirilmesinde en önemli etmen olarak görülen eğitim sisteminde Türk kültürü konularına yer verilmesi ve Türklük bilincinin yerleştirilmesi

üzerinde durulmuştur. Bu vesileyle tüm derslerin programında belli oranlarda Türk kültürünü tanıtıcı bilgiler ve etkinlikler yerleştirilmiştir. 1983 yılı ile başlayan dönemde ise Atatürkçülük konularına da verildiği görülmektedir. Bahsi geçen programlarda Türk Kültürü ve Atatürkçülük konularına yer verilme durumları düşünüldüğünde 4 temel dönemin oluştuğu görülmektedir. Bu dönemlerden ilki 1924-1973 yılları arasında iken, daha sonra sırasıyla 1973-1983 arası, 1983-2005 arası ve son olarak da 2005'ten sonraki dönem olmaktadır. Bu dönemlere ilişkin veriler aşağıdaki gibidir.

1924'den 1971'e kadar Hazırlanan Coğrafya Öğretim Programlarında Türk Kültürü ve Atatürkçülük

1924 tarihli lise müfredat programı, üzerinde küçük bazı değişiklikler yapılarak 1934 yılında son şeklini almıştır. Bu nedenle bu programları tek program halinde ele alıp, cumhuriyet tarihinin ilk programı olarak kabul etmek daha doğru bir yaklaşım olarak görülmektedir.

1941 yılında gerçekleştirilen Birinci Türk Coğrafya Kongresi, coğrafya öğretiminde planlı bir döneme geçişin temeli olması açısından oldukça önem taşımaktadır. Çünkü bu program modern coğrafya programlarının hazırlandığı 1970'li yıllara kadar varlığını koruduğu gibi, hatta çok ciddi olmayan değişikliklerle 1983 yılına kadar süregelmiştir. I. Türk Coğrafya Kongresi kararları doğrultusunda hazırlanmış olması, coğrafya öğretiminde planlı bir sürece geçişi sağlaması açısından önem taşımaktadır.

Liselerin tüm sınıflarında coğrafya eğitime yer verilmiştir. Lise-1'de Genel Coğrafya, lise-2 de Devletler Coğrafyası, lise-3 de ise Türkiye Coğrafyası adı ile okutulan bu derslerin içerikleri bir önceki programa göre (1924) oldukça değişiklikler arz etmektedir.

1942 yılından 1957 yılına kadar coğrafya programlarında bir düzenlemeye gidilmediği görülmektedir. 1957 lise-1 coğrafya müfredatında dersin isminin "Genel Coğrafya'dan" sadece "Coğrafya'ya" dönüştüğü görülmekte. Yeni programın önemli bir farkı, konuların genel ve ana başlıklar halinde olmaması ve daha karmaşık işlenmesidir. Beşeri coğrafya konularına nispeten yer verildiği ancak ekonomik coğrafya konularının pek incelenmediği ve bu faaliyetlerle ilgili temel konuların ve kavramların verilmediği, bu nedenle özellikle lise-3 sınıfı öğrencilerinin bu temel bilgileri-kavramları almadan Türkiye ve dünyadaki iktisadi faaliyetler hakkında sağlam bilgiler edinmeyecekleri bir gerçektir. Hatta bu özellik daha doğrusu eksiklik yakın bir döneme kadar (2005) yürürlükte olan programında önemli bir eleştiri konusu olarak gündemde kalmıştır.

1957'den sonra geçen 14 yıllık süreçte dünyada ve ülkemizde pek çok sosyal, siyasal ve ekonomik gelişme olmasına karşın, yine yeni bir program hazırlama ihtiyacı hissedilmemiştir.

Tablo 3. 1924-1971 yılları arasında Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programlarında Türk Kültürü ve Atatürkçülük Konuları

Yıllar	Konu	İçerik	Açıklama
1924	Atatürkçülük	-	-
	Türk Kültürü	Coğrafi vaziyet, tabii ahval, nüfus, tabii taksimat, her tabii mıntıkanın avarız ve iklim itibariyle hususiyeti, tabii serveti, iktisadi hayatı, hükümet şekli, idari taksimat, askeri teşkilat. Münakale, muhabere vasıtaları, ticaret, başlıca ticari maddeler, mühim ticaret merkezleri. (Lise 3-Türkiye Coğrafyası)	-
1942	Atatürkçülük	-	-
	Türk Kültürü	Coğrafi durum. Hudutlar ve yüzölçümü. 1. Türkiye'nin fiziki coğrafyasına genel bakış 2. Türkiye'nin coğrafi bölgeleri; Her bölge doğal, beşeri ve iktisadi bakımdan tetkik edilecektir 5. Türkiye'nin beşeri coğrafyası; Nüfus ve nüfus hareketleri. Türk milleti, milli oluşum. Başlıca iskân şekilleri. Hükümet ve idari taksirat. 4. Türkiye'nin iktisadi hayatına toplu bakış; Ziraat ve hayvan besleme. Ormancılık, avcılık ve balıkçılık.	-

Yıllar	Konu	İçerik	Açıklama
		Madenler, sanayi, hammadde ve enerji kaynakları, ulaşım yolları ve ticaret. 5. Cihan iktisadiyatında Türkiye'nin yeri.(Lise 3- Türkiye Coğrafyası)	
1957	Atatürkçülük	-	-
	Türk Kültürü	-	- Bu programdaki devletlerin coğrafyası genel olarak incelenecek, ancak bunlardan memleketimizle siyasal, ekonomik ve kültürel münasebetleri fazla olanlar üzerinde gereği kadar durulacaktır). (Lise 2)
		I. Türkiye'nin coğrafi durumu. II. Türkiye'nin yüzey şekilleri. III. Türkiye'nin kıyıları. IV. Türkiye'nin iklimi: a) Genel şartlar b) İklim bölgeleri ve doğal bitki örtüsü. V. Akarsular ve göller. VI. Türkiye'nin nüfusu, Türk milleti, idare bölümleri.	-

Yıllar	Konu	İçerik	Açıklama
		<p>VII. Türkiye'nin coğrafi bölgeleri;</p> <p>VIII. Türkiye'nin ekonomik coğrafyası</p> <p>a) Tarım: Genel bakış, tahıl ve başka toprak ürünleri. Aşınmaların tarım bakımından önemi ve toprağın korunması.</p> <p>b) Ormanlardan faydalanma ve ormanların korunması,</p> <p>c) Hayvancılık, avcılık, balıkçılık,</p> <p>d) Madenler,</p> <p>e) Endüstri,</p> <p>f) Ulaşım,</p> <p>g) Türkiye'nin dış ticareti. (Lise 3)</p>	

1971'den 1983'e kadar Hazırlanan Coğrafya Öğretim Programlarında Türk Kültürü ve Atatürkçülük

1971'de hazırlanan yeni programla “modern öğretim programlarına” bir geçiş süreci başlanmıştır. Çünkü Cumhuriyet tarihinde ilk defa bir programda ders konuları dışında amaçların ve çeşitli açıklama-tavsiyelerin yer aldığı bir bölüm görülmektedir. Bu durum oldukça önemli bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

1971 Coğrafya öğretim programının da önemli eksiklikleri olmasına karşın, ortaya koymuş olduğu iki önemli yenilikle oldukça önem taşımaktadır. Birincisi; Coğrafya Dersi Taslak programında coğrafya öğretiminin amaçlarına yer vermesi (Ayrıca açıklama ve tavsiyeler bölümünün de yer alması), ikincisi; bu öğretim programının sonunda dersin işlenmesinde gerekli araç-gereç ve tesisler başlığı altında yeni bir bölümün bulunmasıdır.

29.12.1974 tarihli Talim Terbiye Kurulunun kararıyla 1983 yılına kadar uygulanan bu program “modern program” olarak da adlandırılır. Bu programın kendisinden önceki tüm programlardan hatta kendisinden sonra bile hazırlanan programdan daha üstün ve geçerli olmasının en önemli özelliği; genel olarak coğrafya öğretiminin amaçları belirtildikten sonra, ayrı ayrı “Genel Coğrafya, Türkiye Coğrafyası ve Ülkeler Coğrafyası” derslerinin öğretiminin genel amaçlarının belirtilmiş olmasıdır. Ayrıca coğrafya programına göre hazırlanacak ders kitaplarının özel şartnamesi de yer almıştır. 1942 yılı programı dışında diğer programlarda yer almayan bu şartnameler 1973 yılı programından sonraki programlarda da yer almamıştır (Kaplan, 2005). Diğer önemli bir özelliği ise, bir önceki programda yer almayan ancak günümüz programlarında bile mevcudiyetini koruyan “haritalar” konusunun burada işlenmiş olmasıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca 19.11.1982 tarih ve 156 sayılı karar ile coğrafya dersi geçici öğretim programı kabul edilmiştir. Bu programın içeriğine bakıldığında dikkat çeken en önemli unsurlardan biri, dersin amaçlarında meydana gelen değişikliktir. Bir önceki programda tüm sınıflarda okutulan coğrafya derslerinin amaçları ayrı ayrı belirtilmişken bu programda amaçlar 9 madde halinde tüm dersler için ortak biçimde belirtilmiştir.

Türkiye’de önemli bir siyasal süreçten sonra hazırlanmış olması bu programa farklı bir önem kazandırmıştır. Daha önceki programda tüm dersler için ayrı ayrı belirtilen amaçların bu programda tüm dersler için ortak bir şekilde ele alınmış olması ve bu amaçların sadece 9 maddeden ibaret oluşu, öğrencilerin yöresel alandan başlayarak, bölgesel, ulusal ve hatta uluslararası değerlerle ilgili coğrafi bilinç kazanmaları yönünde önemli bir engel teşkil etmektedir. 1973 müfredat programında lise 3. sınıflarda “Türkiye Coğrafyası” olarak okutulan ders 1982 müfredat programında “Türkiye’nin ekonomik coğrafyası ve lise 2. Sınıflarda olduğu gibi iki bölüm dâhilinde hazırlanmıştır.

1982 geçici müfredat programı bir yıl sonra Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından gözden geçirilerek gerekli bazı değişiklikler yapılmak suretiyle yeniden düzenlenmiştir. Birçok açıdan farklılık taşıyan bu yeni programda öncelikle amaçlar bölümündeki düzenlemeler dikkat çekmektedir. Bir önceki programda 9 maddeden ibaret olan amaçlar bölümü yeni programda 13 madde ile daha kapsamlı hale getirilmiştir. Bu programın ikinci maddesinde Türkiye’nin coğrafi konumunun önemi belirtilmiştir ki bu

hassas konu bir önceki programın amaçlar bölümünde hiçbir şekilde yer almamıştır. Yeni programın açıklamalar bölümünde dikkat çeken en önemli husus milli mücadelenin önemine çok sık değinilmesi gerektiğinin ayrıntılı belirtilmiş olmasıdır. Özellikle coğrafi bölgelerimiz işlenirken milli mücadelede önem kazanan kentlerimiz ayrıntılı ele alınması gerektiği ve milli mücadele ruhunun öğrencilere kazandırılması gerektiği belirtilmiştir. 1982 öğretim programına göre ders içeriklerinde bazı değişiklikler meydana getirilmiş olmasına karşın ders isimleri ve derslerin sınıflara dağılımında herhangi bir değişiklik yapılmamıştır (Lise-1. sınıfta Coğrafya, lise-2. sınıfta Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri ve lise-3. sınıfta Türkiye'nin Ekonomik Coğrafyası dersleri).

Tablo-4. 1971-1983 Yılları Arasında Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programlarında Türk Kültürü ve Atatürkçülük Konuları

Yıllar	Konu	Hedefler	Açıklama
1971	Atatürkçülük	-	-
	Türk Kültürü	3- Hayati önemde olan yurt ve dünya sorunlarını tanır, bu sorunların çözümlenmesinde ortak bir görüşe, çabaya ihtiyaç bulunduğunu kavrar. Kültürel ve ekonomik kalkınmada bütün milletlerin ve bir milletin bütün bireylerinin ve bu arada kendisinin ağır sorumluluklar yüklediğini ve yükleneceğinin bilincine varma. (Lise 1-Genel Coğrafya)	-
1973	Atatürkçülük	-	Bu programdaki devletler coğrafyası genel olarak incelenecek, ancak bunlardan memleketimizle siyasal, ekonomik ve kültürel münasebetleri fazla olanlar üzerinde gereği kadar durulacaktır. (Lise 2- Lise 3- Ülkeler Coğrafyası)
	Türk Kültürü	1. Yakın çevrelerinden başlayarak yurdumuzu ve dünyayı tanıtmak, onların vatan, millet ve insanlık sevgilerini daha bilinçli, daha köklü kılmak (Lise 1- Genel Coğrafya)	-
		1. Komşu ve uzak ülkeleri memleketimizi ilgilendiren yönleriyle tanıtmak. (Lise 2- Ülkeler Coğrafyası)	2. Coğrafi bölgeler genel olarak gözden geçirileceğinden, şematik bilgiler ve karşılaştırmalar dışında devletler üzerinde ayrı ayrı durulmayacaktır. Karşılaştırmalar sırasında Türkiye'ye de yer

Yıllar	Konu	Hedefler	Açıklama
			<p>verilecektir.</p> <p>f. Bölgelerin dünya ekonomisindeki yeri ve Türkiye ile olan ilişkileri,</p> <p>g. Türklerin yaşadığı ülkelerdeki durumlarına yeterince değinilecektir.</p> <p>9. Birbirinden çok uzak yerlerde yaşayan milletler de birbirinin yakın komşuları haline gelmiştir. Bu bakımdan ülkeleri ve milletleri, yurdumuzu ve milletimizi ilgilendirdiği ölçüde tanımak zorunluluğu vardır.</p> <p>11. Ülkelerin işlenmesinde öğretmen, aktüel konulardan hareket ederek ilgiyi ve fırsat öğretimini sağlamalıdır.(Lise 2-Ülkeler Coğrafyası)</p>
		<p>1. Öğrencilere çevresinin, bölgesinin, diğer bölgelerin ve bütünü ile Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına katkıda bulunan yerüstü ve yer altı kaynakları ile turistik zenginliklerini tanıtmak.</p> <p>2. Öğrencilerin, içinde yaşadıkları coğrafi çevrenin şartları hakkında bilgi edinmelerini ve ondan gereğince yararlanmanın ulaşılan bilgi ve teknik düzeyine bağlı olduğunu görüşünü kazanmalarını sağlamak.</p> <p>3. Öğrencileri, milli servet kaynaklarımızı koruma ve milletçe değerlendirme gereğine inanmış ve bu yolda alışkanlıklar kazanmış vatandaş olarak</p>	<p>1. 10. Coğrafya derklerinde, yaşanılan çevrenin, bölgenin, yurdun, başka ülkelerin ve nihayet</p> <p>2. bütün dünyanın memleketimizi ve milletimizi ilgilendiren olayları, sorunları ve bunların çözüm yolları incelenmelidir. Bu nedenle öğrenciler, atlaslarda bulunabilen yer adları ile durumu değişen istatistik bilgileri ezberleme yerine, coğrafya olay ve sorunlarını çözmeye ve sonuca bağlamaya yönetilmelidir.</p> <p>3. 13. Öğretim sırasında öğretmen, bulunulan bölgelerin özelliklerine göre bazı konulara ağırlık</p> <p>4. vermeli, kalkınma planlarında belirtilen uzun ve kısa süreli tedbirler üzerinde durmalıdır.</p>

Yıllar	Konu	Hedefler	Açıklama
		<p>yetiştirmek.</p> <p>4. Öğrencilerin, yurdumuzun ve milletimizin sorunları üzerine eğilen, bunları esaslı bir şekilde inceleyip öğrenen, bu sorunların yurt ve millet yararına çözümlenmesi yolundaki çalışmalara canla başla katılan, aydın yurttaş olmasını sağlamak.</p> <p>5. Öğrencilere, milletler ailesi içinde Türk milletinin durumunu gereğince kavratmak ve onlara ülkemizin kalkınmasında severek sorumluluk alacak vatandaşlık bilincini vermek. (Lise 3-Türkiye Coğrafyası)</p>	<p>5.</p> <p>6. (Her bölge ve bölüm incelenirken, tabiat şartlarına, beşeri ve ekonomik hayat üzerindeki</p> <p>7. oranında değinilecek, sebep ve sonuç ilişkileri belirtilerek bunlar arasında bir sentez yapılmasına çalışılacaktır. (Lise 3-Türkiye Coğrafyası)</p>
	Atatürkçülük	-	
1982	Türk Kültürü	<p>1. Öğrencilere yakın çevrelerinden başlayarak yurdumuzu ve yurttaşlarımızı tanıtmak, onların milliyet, vatan ve insanlık duygularını daha bilinçli, daha köklü kılmak.</p> <p>3. Öğrencilere milletlerin refah ve mutluluklarının coğrafi çevreden yararlanma derecesine ne kadar bağlı olduğunu, yurdumuzun henüz işlenmemiş olan tabii kaynaklarının ne kadar geniş çalışma alanı teşkil ettiğini örnekleriyle belirtmek.</p> <p>4. Öğrencilere Türkiye'nin başlıca tarım ve endüstri</p>	<p>7. Ülkeler işlenirken bu programda belirtilen ülkeler ve Türkiye ile yakın ilişkisi olan ülkeler Türkiye ile ilişkisi açısından ele alınıp işlenecektir.</p> <p>10. Türkiye'nin coğrafi bölgelerinin incelenmesinde okulun bulunduğu bölgeden başlanmalıdır.</p> <p>13. Öğretim konuları üzerinde etraflı yeterli çalışmaları yapılabilmesi için yerküre, çeşitli</p>

Yıllar	Konu	Hedefler	Açıklama
		<p>ürünleriyle ticari ilişkileri hakkında bilgi kazandırırken dünya milletleri arasındaki ekonomik bağları inceleyerek bu alanda memleketimizin durumunu kavratmak.</p> <p>5. Onlara, memleketimizin ve bütün dünyanın ulaştırma ve haberleşme yollarını incelemek.</p>	<p>haritalar, atlaslar, mümkün olduğu hallerde yeterli sayıda büyük ölçekli haritalar, kabartmalar, kum masası, resim, levha, slayt, film, radyo, televizyon, grafik ifade araç ve gereçleri, günlük gazeteler, dergiler, seyahatnameler, yöresel nitelendirme yapan yayımlar, büyük araştırmacıların biyografyaları el altında bulundurulmalıdır.</p>
1983	Atatürkçülük	-	<p>j. Asya ve Afrika ülkeleri konularında, bu kıtalardaki bağımsızlık savaşı veren; Fas, Tunus, Libya, Irak, Pakistan, gibi devletlerin Atatürk'ün yolunu izlediklerini, Atatürk ve Türk inkılaplarından esinlendikleri; böylece Atatürk'ün yalnız Türklerin önderi olmayıp dünya devletlerine de örnek bir lider olduğu belirtilmelidir.</p> <p>*Atatürk'ün tarım, endüstri ve madencilik alanındaki gelişmelerin gerekliliği hususundaki görüşleri belirtilmeli ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan şeker, dokuma ve demir-çelik fabrikaları gibi endüstri kuruluşlarına örneklerle yer verilmelidir.</p> <p>a. Türkiye'nin dünyadaki yeri ve önemi konusunda, yurdumuzun bugünkü sınırlarının Atatürk'ün önderliğinde yapılan milli mücadele sonunda çizilmiş olduğuna ve coğrafi konumu</p>

Yıllar	Konu	Hedefler	Açıklama
			<p>itibariyle stratejik önemine değinilmeli; ayrıca Türkiye'nin komşu olduğu Ortadoğu ülkeleri arasında gerek ekonomi, gerek kültürel alandaki üstünlüğün Atatürk inkılabının bir sonucu olduğu belirtilmelidir.</p> <p>b. Karadeniz Bölgesi konusunda Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı ile Kurtuluş Savaşının başlamış olduğu vurgulanmalı; Havza ve Amasya Tamimlerinin kapsam ve sonuçlarına değinilmeli; Kastamonu'dan bahsederken da şapka ve dolayısıyla kılık kıyafet değişikliklerinden söz edilmelidir.</p> <p>e. İç Anadolu Bölgesi konusunda, Sivas Kongresi ve önemi Atatürk'ün Ankara'ya gelişi, Sakarya Meydan Muharebesi, Büyük Millet Meclisinin açılışı ve Ankara'nın başkent oluşunun coğrafi sebepleri üzerinde durulmalıdır.</p> <p>f. Akdeniz Bölgesi konusunda, Atatürk'ün Hatay'a verdiği önem ve Hatay'ın anavatana katılmasına değinilmelidir.</p> <p>h. Türkiye'de nüfus ve yapısı konusunda, Atatürk'ün eğitim ve öğretime verdiği önem, yeni Türk alfabesinin kabul edilmesi ve okuma-yazma</p>

Yıllar	Konu	Hedefler	Açıklama
			seferberliği üzerinde durulmalıdır. i. Siyasi gelişmeler konusunda, İkinci Cihan Savaşından sonra dünyada ve güvenliği sağlamak amacıyla kurulan kuruluşlar anlatılırken, Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi açıklanmalıdır.
	Türk Kültürü	<p>1. Yakın çevrelerinden başlayarak yurdumuzu ve dünyayı tanıtmak; onlarda vatan millet ve insanlık sevgisini daha bilinçli, daha köklü kılmak.</p> <p>6. Milletlerin refah ve mutluluklarının coğrafi çevreden yararlanma derecesine ne kadar bağlı olduğunu, yurdumuzun henüz işlenmemiş olan tabii kaynaklarının ne kadar geniş çalışma alanı teşkil ettiğini örnekleriyle belirtmek.</p> <p>7. Komşu ve uzak ülkeleri, ülkemizi ilgilendiren yönleri ile tanıtmak, ülkeleri birbirleri ile karşılaştırarak onlar hakkında bilgi kazandırmak.</p> <p>9. Türkiye'nin başlıca tarım ve endüstri ürünleri ile ticari ilişkileri hakkında bilgi kazandırırken dünya milletleri arasındaki ekonomik bağları inceleyerek, ülkemizin dünya ekonomisindeki yerini ve önemini kavratmak.</p> <p>10. Buldukları tabii çevrenin, bölgenin, diğer bölgelerin ve bütünüyle Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına yarayan yerüstü ve yeraltı</p>	<p>5. Türkiye'nin coğrafi bölgelerinin incelenmesine okulun bulunduğu bölgeden başlanmalıdır.</p> <p>6. Kıtalarındaki bölgeler ve ülkeler coğrafi yönden genel olarak tanıtılacaktır. Programdaki ülkelerin beşeri ve ekonomik coğrafyası hakkında kısa ve öz bilgiler verilecek, ekonomik etkinlikler bakımından Türkiye ile karşılaştırılacaktır. Ülkemizde tarihi, kültürel, ekonomik ve siyasi ilişkileri bulunan ülkeler üzerinde yeterince durulacaktır. Bu arada Türklerin bulunduğu yerler belirtilecektir.</p> <p>7. Programdaki konular üzerinde etraflı ve yeterli çalışmaların yapılabilmesi için yerküre, çeşitli haritalar, ansiklopediler, dergi, grafik, resim, projeksiyon gibi araçlar ile büyük Türk araştırmacıların biyografyalarının okullarda bulundurulmasına çalışılmalıdır.</p> <p>12. Türkiye coğrafyası içine giren konular işlenirken: c. Marmara Bölgesi konusunda, boğazların önemine ve Lozan Antlaşmasının bu konudaki sonuçları ile daha</p>

Yıllar	Konu	Hedefler	Açıklama
		<p>kaynakları ile turistik zenginliklerini tanıtmak.</p> <p>11. Çeşitli haritaları, resimleri, istatistik, grafik ve diyagramları yorumlamayı, bunlardan yararlanmayı öğretmek ve onlarda plan, kroki özellikle Türkiye haritası çizme becerisini geliştirmek.</p> <p>12. Öğrencilerin, milli servet kaynaklarımızı koruma ve değerlendirme gereğine inanmış ve bu yolda alışkanlıklar kazanmış vatandaşlar olarak yetişmelerini sağlamak.</p> <p>13. Öğrencileri, yurdumuzun ve milletimizin sorunları üzerine eğilen, bunları inceleyip öğrenen ve bu sorunların yurt ve millet yararına çözümlemesine içtenlikle katılan aydın yurttaşlar olarak yetiştirmek.</p>	<p>sonra boğazlara yeni bir statü getiren Montreux Antlaşmasına yer verilmelidir.</p> <p>d. Ege Bölgesi konusunda, Kurtuluş Savaşında bu bölgede yapılan savaşlar ile sonuçlarından bahsedilmelidir.</p> <p>g. Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri konularında, Erzurum Kongresi ile bu kongrede alınan kararların önem ve sonuçlarına yer verilmelidir. Ayrıca, bölgeler incelenirken yöre halkının milli mücadele sırasındaki kahramanlıkları, Gaziantep ve Kahramanmaraş örnekleriyle açıklanmalıdır.</p> <p>ı. Türkiye ekonomisi konusunda Lozan Barış Antlaşması ile kapitülasyonların kaldırılması ve bunun ekonomik yönden sonuçları açıklanmalıdır. Ülkeler coğrafyası içine giren ünite ve konular işlenirken.</p>

1983'ten 2005'e kadar Hazırlanan Coğrafya Öğretim Programlarında Türk Kültürü ve Atatürkçülük

1983 müfredat programı yerini 27.03.1992 tarihli Talim-Terbiye Kurulu kararıyla yürürlüğe giren ve küçük bazı değişiklikler dışında varlığını 2005 yılına kadar sürdüren yeni bir programa bırakmıştır. 1983 yılında hazırlanan müfredat programının tekrarı niteliğinde olan 1992 coğrafya müfredat programı konuların dağılışı, içerikte, derslerin sınıflara dağılışı ve adlarında kayda değer bir yenilik getirmemiştir. Bir önceki programda yer alan 13 genel amaç ve 12 açıklama-tavsiye bölümü bu programda da hiçbir değişikliğe uğramadan yer almıştır. Ancak bu yeni programının hazırlandığı dönem süresinde kabul edilen yeni bir kararla “ders geçme ve kredili sistem” dönemine geçilmiştir. İlk yıl pilot okullarda daha sonraki yıl tüm genel ve mesleki teknik liselerde uygulanan bu sistemde coğrafya müfredatında önemli değişiklikler yapılmıştır. 1995 yılında ani bir kararla bu uygulamadan vazgeçilmiştir.

1992 programının kredili sistem dışındaki taslağının 1983 programından pek farklı olmadığı yukarıda belirtilmişti. Ders adları ve derslerin sınıflara dağılımında bir değişiklik olmazken, bazı derslerin içeriğinde küçük çaplı değişiklikler yapılmıştır. Örneğin 1983 lise – 1 müfredat programında VII. üniteyi teşkil eden “insan ve tabii çevre” yerini “Türkiye’de nüfus ve yerleşme” ünitesine bırakmıştır. Yine bu ünite içerisindeki yeryüzünde nüfus hareketleri ve sonuçları konusu çıkarılmıştır. Lise-1 konuları arasındaki deprem ve korunma yolları konularının içeriği genişletilmiştir. Ayrıca dünyadaki bazı değişimlerin programa yansdığı da görülmektedir. Örneğin ülkeler coğrafyasında daha önce Federal Almanya olarak işlenen ülke yeni programda Almanya olarak ele alınmıştır. Ancak bu tarihte (1992) Sovyetler Birliği’nin dağılmış olması, bunun sonunda çok sayıda bağımsız cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte Sovyetler Birliği adını taşıyan bir ülkenin artık olmamasına rağmen programda halen bu isimle bulunması, programı hazırlayanların siyasi gelişmelerden ne derece habersiz olduklarının bir göstergesidir.

Tablo-5. 1983-2005 Yılları Arasında Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programlarında Türk Kültürü ve Atatürkçülük Konuları

Yıllar	Konu	Hedefler	Açıklama
1992	Atatürkçülük	-	<p>j. Asya ve Afrika ülkeleri konularında, bu kıtalardaki bağımsızlık savaşı veren; Fas, Tunus, Libya, Irak, Pakistan, gibi devletlerin Atatürk'ün yolunu izlediklerini, Atatürk ve Türk inkılaplarından esinlendikleri; böylece Atatürk'ün yalnız Türklerin önderi olmayıp dünya devletlerine de örnek bir lider olduğu belirtilmelidir.</p> <p>*Atatürk'ün tarım, endüstri ve madencilik alanındaki gelişmelerin gerekliliği hususundaki görüşleri belirtilmeli ve Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan şeker, dokuma ve demir-çelik fabrikaları gibi endüstri kuruluşlarına örneklerle yer verilmelidir.</p> <p>a. Türkiye'nin dünyadaki yeri ve önemi konusunda, yurdumuzun bugünkü sınırlarının Atatürk'ün önderliğinde yapılan milli mücadele sonunda çizilmiş olduğuna ve coğrafi konumu itibarıyla stratejik önemine değinilmeli; ayrıca Türkiye'nin komşu olduğu Ortadoğu ülkeleri arasında gerek ekonomi, gerek kültürel alandaki üstünlüğün Atatürk inkılabının bir sonucu olduğu belirtilmelidir.</p> <p>b. Karadeniz Bölgesi konusunda Atatürk'ün 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı ile Kurtuluş Savaşının başlamış olduğu vurgulanmalı; Havza ve Amasya Tamimlerinin kapsam ve sonuçlarına değinilmeli; Kastamonu'dan bahsederken da şapka ve dolayısıyla kılık kıyafet değişikliklerinden söz edilmelidir.</p> <p>e. İç Anadolu Bölgesi konusunda, Sivas Kongresi ve önemi Atatürk'ün Ankara'ya gelişi, Sakarya Meydan Muharebesi, Büyük Millet Meclisinin açılışı ve Ankara'nın başkent oluşunun coğrafi sebepleri üzerinde durulmalıdır.</p> <p>f. Akdeniz Bölgesi konusunda, Atatürk'ün Hatay'a verdiği önem ve Hatay'ın anavatanına katılmasına değinilmelidir.</p> <p>h. Türkiye'de nüfus ve yapısı konusunda, Atatürk'ün eğitime ve öğretime verdiği önem, yeni Türk alfabesinin kabul edilmesi ve okuma-yazma seferberliği üzerinde durulmalıdır.</p> <p>i. Siyasi gelişmeler konusunda, İkinci Cihan Savaşından sonra dünyada ve güvenliği sağlamak amacıyla kurulan kuruluşlar anlatılırken, Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesi açıklanmalıdır.</p>

	Türk Kültürü	<p>1. Yakın çevrelerinden başlayarak yurdumuzu ve dünyayı tanıtmak; onlarda vatan millet ve insanlık sevgisini daha bilinçli, daha köklü kılmak.</p> <p>6. Milletlerin refah ve mutluluklarının coğrafi çevreden yararlanma derecesine ne kadar bağlı olduğunu, yurdumuzun henüz işlenmemiş olan tabii kaynaklarının ne kadar geniş çalışma alanı teşkil ettiğini örnekleriyle belirtmek.</p> <p>7. Komşu ve uzak ülkeleri, ülkemizi ilgilendiren yönleri ile tanıtmak, ülkeleri birbirleri ile karşılaştırarak onlar hakkında bilgi kazandırmak.</p> <p>9. Türkiye'nin başlıca tarım ve endüstri ürünleri ile ticari ilişkileri hakkında bilgi kazandırırken dünya milletleri arasındaki ekonomik bağları inceleyerek, ülkemizin dünya ekonomisindeki yerini ve önemini kavratmak.</p> <p>10. Buldukları tabii çevrenin, bölgenin, diğer bölgelerin ve bütünüyle Türkiye'nin ekonomik ve sosyal kalkınmasına yarayan yerüstü ve yeraltı kaynakları ile turistik zenginliklerini tanıtmak.</p> <p>11. Çeşitli haritaları, resimleri, istatistik, grafik ve diyagramları yorumlamayı, bunlardan yararlanmayı öğretmek ve onlarda plan, kroki özellikle Türkiye haritası çizme becerisini geliştirmek.</p> <p>12. Öğrencilerin, milli servet kaynaklarımızı koruma ve değerlendirme gereğine inanmış ve bu yolda alışkanlıklar kazanmış vatandaşlar olarak yetişmelerini sağlamak.</p> <p>13. Öğrencileri, yurdumuzun ve milletimizin sorunları üzerine eğilen, bunları inceleyip öğrenen ve bu sorunların yurt ve millet yararına çözümlemesine içtenlikle katılan aydın yurttaşlar olarak yetiştirmek.</p>	<p>5. Türkiye'nin coğrafi bölgelerinin incelenmesine okulun bulunduğu bölgeden başlanmalıdır.</p> <p>6. Kıtalarındaki bölgeler ve ülkeler coğrafi yönden genel olarak tanıtılacaktır. Programdaki ülkelerin beşeri ve ekonomik coğrafyası hakkında kısa ve özlü bilgiler verilecek, ekonomik etkinlikler bakımından Türkiye ile karşılaştırılacaktır. Ülkemizde tarihi, kültürel, ekonomik ve siyasi ilişkileri bulunan ülkeler üzerinde yeterince durulacaktır. Bu arada Türklerin bulunduğu yerler belirtilecektir.</p> <p>7. Programdaki konular üzerinde etraflı ve yeterli çalışmaların yapılabilmesi için yerküre, çeşitli haritalar, ansiklopediler, dergi, grafik, resim, projeksiyon gibi araçlar ile büyük Türk araştırmacıların biyografyalarının okullarda bulundurulmasına çalışılmalıdır.</p> <p>12. Türkiye coğrafyası içine giren konular işlenirken:</p> <p>c. Marmara Bölgesi konusunda, boğazların önemine ve Lozan Antlaşmasının bu konudaki sonuçları ile daha sonra boğazlara yeni bir statü getiren Montreux Antlaşmasına yer verilmelidir.</p> <p>d. Ege Bölgesi konusunda, Kurtuluş Savaşında bu bölgede yapılan savaşlar ile sonuçlarından bahsedilmelidir.</p> <p>g. Doğu ve Güneydoğu Bölgeleri konularında, Erzurum Kongresi ile bu kongrede alınan kararların önem ve sonuçlarına yer verilmelidir. Ayrıca, bölgeler incelenirken yöre halkının milli mücadele sırasındaki kahramanlıkları, Gaziantep ve Kahramanmaraş örnekleriyle açıklanmalıdır.</p> <p>ı. Türkiye ekonomisi konusunda Lozan Barış Antlaşması ile kapitülasyonların kaldırılması ve bunun ekonomik yönden sonuçları açıklanmalıdır. Ülkeler coğrafyası içine giren ünite ve konular işlenirken.</p>
--	---------------------	--	--

3.4. 2005 Coğrafya Öğretim Programında Türk Kültürü ve Atatürkçülük Konuları

1992 coğrafya öğretim programından sonra 2005 yılına kadar programda bazı değişiklikler yapılmakla beraber, programın önemli ölçüde muhafaza edildiği söylenilebilir. Bu zaman sürecinde yapılan değişikliklerden biri lise 1. sınıflarda okutulan zorunlu Coğrafya-1 ve Coğrafya-2 derslerinin “Genel Coğrafya” adı altında tek bir program dâhilinde kabul edilmesidir. Ancak burada yapılan değişiklik bazı konuların eklenip çıkartılması şeklinde olmadığı gibi, haftalık ders saatinde de bir değişiklik olmamıştır. Sadece genel coğrafya konularının işlendiği Coğrafya-1 ile Türkiye’nin coğrafi bölgelerinin ele alındığı Coğrafya-2 konuları birleştirilmiştir. Yapılan bu değişiklik ders konuları, haftalık ders saati, dersin okutulacağı yıl veya dönem gibi konularda olmadığı için dersle ilgili sorunların giderilmesinde herhangi bir fayda sağlamamıştır (Şahin, 2001a).

Coğrafya müfredat tarihi içerisinde en önemli değişiklik şüphesiz 2005 yılı müfredat programında görülmektedir. Çünkü yapılandırmacı yaklaşım temelinde öğrenci merkezli ve sarmal bir yapıya sahip olan bu programın amacı; öğrencilerin yaşadıkları alandan başlayarak ülkemiz ve tüm dünya ile ilgili coğrafi bilinç kazanmaları, gelecekteki yaşantılarında etkin bir şekilde kullanabilecekleri bir donanıma sahip olmaları olarak belirtilmiştir (MEB, 2005).

Yeni programda tüm coğrafya dersleri için ortak 13 genel amaç kabul edilmiştir. Bu amaçların içeriğine bakıldığı zaman insanın yakın çevresinden başlayarak, tüm evrene ait değerlere sahip çıkma, ekosistemin işleyişinde sorumluluk bilincini geliştirme, doğal afet ve çevre sorunlarına duyarlı olup aynı zamanda kaynakların kullanılmasında tasarruf bilincini geliştirmelerinin hedeflendiği görülmektedir. Tüm bu sıralanan evrensel amaçlar yanında öğrencilerde “vatan bilincinin” kazanılması için de Türkiye’nin sahip olduğu potansiyellerin tanınması önemsenmiştir.

Tablo 6. 2005 Lise Coğrafya Öğretim Programında Türk Kültürü ve Atatürkçülük Konuları

Konu	Amaç/ Kazanım
Atatürkçülük	–
Türk Kültürü	<p>5. Yakın çevresinden başlayarak ülkesine ve dünyaya ait mekânsal değerlere (doğa ve insanın ürettikleri ve biriktirdikleri) sahip çıkma bilincini geliştirir.</p> <p>12. Bölgesel ve küresel ilişkiler açısından Türkiye'nin konum özelliklerini kavrayarak sahip olduğu potansiyellerle coğrafi bir birikim ve sentez ülkesi olduğunun bilincine varır.</p> <p>13. Coğrafi değerlerin “vatan bilincinin” kazanılmasındaki önemini özümser.</p>

Tablo 7. 2005 9.sınıf Coğrafya Dersi Öğretim Programında Türk Kültürü ve Atatürkçülük

Konu	Amaç/Kazanım	Etkinlik Örnekleri
Atatürkçülük	<p>C. 9. 1. Harita ve grafikler kullanarak yaşadığı yerleşim biriminin coğrafi özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.</p> <p>C. 9. 2. Görsel ve yazılı materyallerden yararlanarak yaşadığı yerleşim alanının farklı zaman periyotlarındaki değişim ve sürekliliğini coğrafi açıdan analiz eder.</p>	<p>Yaşadığım Çevreyi Keşfediyorum Yaşanılan alanla ilgili arazi gezileri ve araştırmalar yapılarak tüm coğrafi özelliklerin ele alındığı rapor hazırlanır.</p> <p>Kendi Belgeselimi Oluşturuyorum Yaşanılan alanın coğrafi özellikleri ile ilgili görsel sunu hazırlar (belgesel, albüm, slayt gösterisi vb)</p>

Türk Kültürü	<p>C. 9. 3. Haritalardan yararlanarak ülkemizdeki yer şekillerinin temel özelliklerini ve dağılışını analiz eder.</p> <p>C. 9. 4. Türkiye'nin yer şekillerinin oluşum sürecini iç ve dış kuvvetlerle ilişkilendirilir.</p> <p>C. 9. 5. Haritalar kullanarak Türkiye'nin iklimini etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.</p> <p>C. 9. 6. İklimle ait kanıtlardan yararlanarak iklim tiplerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.</p> <p>C. 9. 7. Tablolar, grafikler ve haritalardan yararlanarak Türkiye'deki iklim elemanlarının özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.</p>	<p>Yer Şekillerinin Çeşitliliği</p> <p>Türkiye fiziki haritası üzerinde ana yer şekillerini ayırt eder. Yer şekillerinin farklılık göstermesinin nedenleri sorgulanır ve Türkiye'nin tektonik gelişimi ile ilişkilendirilir</p> <p>Farklılığın Nedenleri</p> <p>Dünya iklim kuşakları haritası üzerinde Türkiye ikliminin hangi kuşakta olduğu belirlenir. İklimi etkileyen küresel ve yerel faktörler sınıflandırılır. Türkiye üzerinde etkili olanlar hakkında çıkarımlar yapılır. Verilerden yararlanarak Türkiye'de görülen iklim tipleri haritası üzerinde işaretlenerek dağılışları başlıca özellikleri değerlendirilir. Bu etkinlikle ilgili olarak CBS de kullanılabilir.</p> <p>Dört Mevsim Bir Arada</p> <p>Grup çalışması yapılarak</p> <p>Türkiye'nin iklimi ile ilgili metinler (edebi metinler) ve iklimle ilgili kaynaklar incelenerek Türkiye'de görülen iklimler ve etkileyen faktörler belirlenir. Belirlenen iklimlere ait görsel imgeler hazırlanarak sunulur.</p> <p>Türkiye'de İklim Elemanlarının Dokusu</p>
--------------	--	---

		<p>Sınıf Gruplara ayrılır.</p> <p>Türkiye'den seçilmiş istasyonlara ait iklim elemanı verileri gruplara dağıtılır. Verilerin tablo, grafik haline dönüştürülmesi ve haritalar üzerine aktarılması istenir. Her grup kendi ürününü sınıfa sunar (verilerin değerlendirilmesinde CBS uygulamaları yapılabilir).</p>
--	--	---

Tablo 8. 2005 10. Sınıf Coğrafya Dersi Öğretim Programında Türk Kültürü ve Atatürkçülük

Konu	Amaç/ Kazanım	Etkinlik Örnekleri
Atatürkçülük	<p>C. 10. 1. Haritalar üzerinde, Türkiye'deki toprak tipleriyle dağılışı özelliklerini ilişkilendirir.</p> <p>C. 10. 2. Türkiye'nin toprak varlığının farklı şekillerde kullanımına ait örneklerden yararlanarak sonuçları ile ilgili çıkarımlarda bulunur.</p> <p>C. 10. 5. Türkiye'deki su varlığının özelliklerini doğal süreçlerle ilişkilendirir.</p>	<p>Topraklarımızdan nasıl yararlanıyoruz? Sınıfa getirilen toprak örnekleri incelenir. Toprakların kullanımı ile ilgili proje hazırlanır.</p> <p>Toprağın Sesi Türkiye'deki toprak kullanım şekillerine ait kısa filmler izlenir.</p> <p>Türkiye'nin Su Gücü Su kaynaklarının özelliklerine ait örnek olay analizleri yapılır. Su kaynaklarının sosyal</p>

Konu	Amaç/ Kazanım	Etkinlik Örnekleri
	<p>C. 10. 6. Türkiye’deki su varlığının ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini analiz eder.</p>	<p>ve ekonomik etkilerine dair çeşitli araştırma ve edebi metinler incelenir. Sularımızdan yararlanmayla senaryolar oluşturulur (film izlenebilir).</p>
Türk Kültürü	<p>C. 10. 3. Türkiye’deki doğal bitki topluluklarını, türlerin zenginliği ve yetişme şartlarını ilişkilendirerek dağılışlarını analiz eder</p> <p>C. 10. 4. Haritalar ve kesit örnekleri kullanarak ülkemize ait karakteristik bitki tür ve topluluklarını sınıflandırır.</p>	<p>Doğal Unsurların Göstergesi:</p> <p>Bitkiler</p> <p>Türkiye’deki bitki tür ve çeşitliliğini ve dağılışını vurgulayan reklâm metinleri, kısa reklâm filmleri veya afişler hazırlanır.</p> <p>Bitki kesitleri</p> <p>Türkiye bitki örtüsü haritası, kuzey-güney ve batı-doğu yönlü bitki kesitlerinden yararlanılarak bitki tür ve toplulukları sınıflandırılır ve tablo oluşturulur.</p> <p>Türkiye’nin Su Gücü</p> <p>Su kaynaklarının özelliklerine ait örnek olay analizleri yapılır. Su kaynaklarının sosyal ve ekonomik etkilerine dair çeşitli araştırma ve edebi metinler incelenir. Sularımızdan yararlanmayla senaryolar oluşturulur (film izlenebilir).</p>

Konu	Amaç/ Kazanım	Etkinlik Örnekleri
	<p>C. 10. 5. Türkiye'deki su varlığının özelliklerini doğal süreçlerle ilişkilendirir.</p> <p>C. 10. 6. Türkiye'deki su varlığının ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini analiz eder.</p> <p>C. 10. 7. Görsel materyalleri kullanarak Türkiye'de yerleşme nüfus dağılımını etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.</p> <p>C. 10. 8. Türkiye'deki yerleşim birimlerini fonksiyonel özellikleri açısından ayırt eder.</p> <p>C. 10. 9. Doğal unsurlardan yola çıkarak Türkiye'deki kır yerleşme</p>	<p>Doğa ile medeniyetin Buluştuğu Ülke</p> <p>Bevin fırtınası yaparak yerleşme ve nüfus dağılımını etkileyen faktörler maddelenir. Sınıf gruplara ayrılarak her gruba yerleşme ve nüfus dağılımını etkileyen bu faktörlerden biri verilerek üzerinde tartışmaları istenir. Daha sonra gruplar birleşerek sonuç raporu hazırlanır.</p> <p>Türkiye'nin Yerleşme Dokusu</p> <p>Farklı özellikte yerleşme tipleri seçilerek bunların fonksiyonları ve yerleşme düzeni ile ilgili öğrencilere dama çalışması yaptırılır.</p> <p>Kırsal Faaliyetler ve Değişim</p> <p>Kır yerleşmeleri ve doğal unsurlarla ilgili kavram kartları kullanılarak kavramlar yorumlanır. Daha sonra kavram ağları oluşturulur.</p> <p>Türkiye'nin Şehirsel Dokusu</p> <p>Türkiye'nin şehirlerine ait zihin haritaları oluşturulur. Bunlar karşılaştırılarak yorumlanır (CBS uygulaması yapılabilir).</p> <p>Nüfus Dağılımındaki Farklılık</p> <p>Türkiye'nin nüfus niteliği ile ilgili verilerden yararlanarak tablo, grafik oluşturulur. Boş bir Türkiye haritası üzerinde nüfus yapısına ait ayrı ayrı haritalar oluşturularak dağılımları ve bu dağılımın nedenleri sorgulanır</p>

Konu	Amaç/ Kazanım	Etkinlik Örnekleri
	<p>tiplerinin çeşitliliğini örneklendirir.</p> <p>C. 10. 10. Türkiye'deki şehirleri fonksiyonlarına göre örneklendirir.</p> <p>C. 10. 11. Verilerden yararlanarak Türkiye nüfusunun yapısal özelliklerinin dağılışını sorgular.</p> <p>C. 10. 12. Görsel materyallerden yararlanarak Türkiye'de nüfusun tarihsel seyrini, sosyal ve ekonomik faktörler açısından sorgular.</p>	<p>(CBS kullanılabilir).</p> <p>Nüfusumuzun Dinamikliği</p> <p>Nüfus gelişimini gösteren ve ilgili tablolar sınıfça incelenir. Nüfus artış oranını etkileyebilecek faktörlerle ilgili beyin fırtınası yapılarak listelenir. Bunlar grafik ve tabloyla ilişkilendirilir (CBS uygulamaları yapılabilir).</p> <p>Göç ve Etkileri</p> <p>Farklı zamanlarda göç etmiş üç ailenin göç serüveni verilen rol kartları ile canlandırılır. Göçle ilgili sebep-sonuç tablo ve diyagramları oluşturulur.</p>

Konu	Amaç/ Kazanım	Etkinlik Örnekleri
	C. 10. 13. Örnek incelemeler yoluyla Türkiye'deki göçlerin sebep ve sonuçlarını değişim ve süreklilik açısından sorgular.	

Tablo 9. 2005 11.sınıf Coğrafya Dersi Öğretim Programında Türk Kültürü ve Atatürkçülük

Konu	Amaç/ Kazanım	Etkinlik Örnekleri	Açıklamalar
Atatürkçülük	<p>C. 11. 5. Türkiye'de tarım ve hayvancılığı şekillendiren unsurlardan yararlanarak bu faaliyetlerin ekonomimizdeki yerini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.</p> <p>C. 11. 1. Tarih boyunca bir medeniyet merkezi olarak ülkemizin dünyadaki yerini coğrafi konum özellikleri açısından değerlendirir.</p>	<p>Temel Ekonomik Faaliyetlerimiz</p> <p>Tarım ve hayvancılık faaliyetlerini geliştirecek bir işletme projesi hazırlanır. Proje; sonuç değerlendirmesi, tablo ve grafiklerden yararlanarak tarım ve hayvancılık sektörümüzdeki değişim ve süreklilik açısından incelenir.</p> <p>Konumumuzun Belirledikleri</p> <p>Türkiye topraklarının dünya medeniyetleri arasındaki yerine ait metinler incelenerek</p>	<p>Atatürk'ün tarım ve hayvancılıkla ilgili görüşleri ve uygulamaları konuyla ilişkilendirilir.</p> <p>Atatürk'ün Türkiye ekonomisi ile görüşleri doğrultusunda ekonomik değerlerimiz vurgulanır.</p>

	<p>C. 11. 6. Kullanım alanlarından yola çıkarak Türkiye'nin madenleri ve enerji kaynaklarının ekonomimizdeki yerini değerlendirir.</p> <p>C. 11. 7. Türkiye'nin madenleri ve enerji kaynaklarını etkili kullanım açısından değerlendirir.</p> <p>C. 11. 8. Verilerden yararlanarak Türkiye'deki sanayi bölgelerinin gelişim sürecini neden sonuç ilişkisine dayalı olarak yorumlar.</p>	<p>ülkemin konum özelliklerinin rolü tartışılır. Kültür merkezi olarak ülkemizin tanıtımına yönelik afiş veya broşür çalışmaları yapılabilir.</p> <p>Ekonomik Değerlerimiz</p> <p>Ülkemizde çıkarılan maden ve enerji kaynakları ekonomik değer ve etkili kullanım ilişkisi kurularak şema oluşturulur. Analoji ve metaforlardan yararlanarak maden ve enerji kaynaklarının etkili kullanımı tartışılır.</p> <p>Silikon Vadisine Doğru</p> <p>Zaman ve mekânın gösterildiği şeritler üzerinde Türkiye sanayisinin gelişim süreci irdelenir.</p>	<p>Atatürk'ün doğal kaynaklarımızın değerlendirilmesi için önerileri ve uygulamaları örneklendirilir.</p> <p>Sanayi bölgesi varsa buralara gezi yapılabilir.</p> <p>Atatürk'ün Türkiye'nin sanayileşmesine verdiği önem ve uygulamalara ait sözleri konuyla ilişkilendirilir.</p>
Türk Kültürü	<p>C. 11. 2. Görsel materyallerden yararlanarak ülkemizdeki yer şekilleri ile arazi kullanımı arasındaki ilişkiyi analiz eder.</p>	<p>Türkiye'de Arazi Kullanımı</p> <p>Görsel materyallerden ve Türkiye haritasından yararlanarak Türkiye'nin yer şekilleriyle başlıca arazi kullanım şekilleri ilişkilendirir. Ayrıca öğrencilerden yakın</p>	<p>-----</p>

	<p>C. 11. 3. Verilerden yararlanarak Türkiye ekonomisinin sektörel dağılımıyla ekonomik faaliyetleri etkileyen şartları ilişkilendirir.</p> <p>C. 11. 4. Türkiye ekonomisinin sektörel dağılımını ve ekonomi politikalarını değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.</p> <p>C. 11. 9. Verilerden ve haritalardan yararlanarak Türkiye'deki doğal afetlerin dağılışıyla oluşum şekillerini ilişkilendirir.</p> <p>C. 11. 10. Bölge tanımlama ve sınıflandırılmasında kullanılan kriterler açısından ülkemizdeki farklı bölge türlerini haritalar üzerinde örneklendirir.</p>	<p>çevrelerinden yer şekilleri arazi kullanım ilişkisine kanıtlara dayalı olarak rapor oluşturmaları istenir.</p> <p>Türkiye Ekonomisinin Belirleyicileri</p> <p>Altı şapkalı düşünme yöntemiyle ekonomik faaliyetleri etkileyen şartlar ve ekonomi politikaları geçmişten günümüze tartışılır. Sektörel dağılım grafikleri incelenerek ekonomimiz açısından önemleri tartışılır.</p> <p>Türkiye Risk Altında mı?</p> <p>Ülkemizde görülen doğal afetlerle ilgili zihin haritası oluşturulur. En çok görülenlerle ilgili dağılış haritaları oluşturularak oluşum nedenlerini mekânsal faktörlerle ilişkilendiren sebep-sonuç diyagramları hazırlanır.</p> <p>Afetlerle Yaşam</p> <p>Doğal afetlere yönelik kısa filmler izlenir.</p> <p>Mekânsal Zenginliğimiz</p> <p>İklim, yer şekilleri, bitki örtüsü, nüfus, ekonomi gibi bölgeleri gösteren haritalar incelenir. Dilsiz Türkiye haritaları üzerinde belirlenen kriterlere uygun bölgeler oluşturulur.</p>	<p>-----</p> <p>Yakın çevrede doğal afet bölgesi ve risk alanı varsa oralara araştırma ve inceleme gezisi yapılabilir.</p> <p>-----</p>
--	---	--	---

Tablo 10. 2005 12.sınıf Coğrafya Dersi Öğretim Programında Türk Kültürü ve Atatürkçülük

Konu	Amaç/Kazanım	Etkinlik Örnekleri	Açıklamalar
Atatürkçülük	<p>C. 12. 2. Ulaşımında Etkili olan unsurlardan yola çıkarak ülkemizdeki ulaşım sistemlerinin gelişimiyle ilgili çıkarımlarda bulunur.</p> <p>C. 12. 3. Ulaşım ağları ile yerleşme ve ekonomik faaliyetleri ilişkilendirir.</p>	<p>Ulaşım Ağları ve Gelişmişlik</p> <p>Belirlenen hatlar arasında yolculuk yaptıkları düşünülerek doğal ve beşeri faktörler açısından karşılaşılabilecekleri durumlar hakkında öykü yazmaları istenir. Yazılan öykülerden ve ulaşım sistemimizin gelişimini gösteren haritalardan yararlanarak yerleşme, ekonomik faaliyet ve ulaşım ilişkisi kurulur.</p> <p>Ulaşım Projeleri</p> <p>Gazete ve dergilerden haberler biriktirilip yorumlanarak ülkemiz ve çevresi ile ilgili önemli ulaşım projeleri incelenir (grup oluşturularak proje çalışmaları yapılabilir).</p>	Atatürk'ün ulaşım ile ilgili görüşleri konuyla ilişkilendirilir.
	<p>C. 12. 10. Ülkemizin bölgesel kalkınma projelerini gerekçeleri ve etkileri açısından analiz eder.</p>	<p>Kaynakları Etkili Kullanma</p> <p>Öğrencilerden yaşadıkları alanda kaynak kullanımı ile ilgili proje hazırlamaları istenir. Sınıfta sunulan projelerden sonra ülkemizin büyük projelerinden biri (örneğin GAP) seçilir. Bu proje hakkında araştırma yapılarak projenin kapsamı, amaçları ve projede şimdiye kadar yapılan uygulamalar tartışılır. Projenin her bir adımı, doğurduğu sonuçlar göz önüne alınarak incelenir. Projenin etkileri konusunda münazara yapılır.</p> <p>Kalkınma Projeleri</p> <p>Proje uygulama alanına araştırma gezisi düzenlenir.</p>	<p>Bölgesel planlar, kalkınmada öncelikli yöreler, GAP, KOP,</p> <p>DAP gibi projeler ve etkileri üzerinde durulur.</p> <p>Atatürk'ün</p>

			Türkiye'nin kalkınmasına ait görüşleri ve uygulamaları konuyla ilişkilendirilir.
	<p>C. 12. 11. Jeopolitikte etkili olan faktörlerden yola çıkarak tarihsel süreçte Türkiye'nin jeopolitik konumunu değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.</p> <p>C. 12. 12. Ülkemizin konum özelliklerinden yola çıkarak içinde yer aldığı jeopolitik bölgelerle olan ilişkisini analiz eder.</p>	<p>Konumumuzun Getirdikleri</p> <p>Bölgemize ait ortak bir sorun ele alınarak bu çerçevede taraf ülke temsilcilerinin katıldığı bir canlandırma yapılır. Gerçek olay ve gelişmelerin yer aldığı senaryolar ve gazete kupürleri önceden dağıtılarak öğrenciler konu ile bilgilendirilir. Çözüme dair ortak bir bildiri hazırlanması istenir.</p>	<p>Türkiye'nin ulaşım koridoru olma özelliği de verilecektir.</p> <p>Atatürk'ün dış politika ve dünya barışı ile ilgili görüşleri konuyla ilişkilendirilir.</p>
Türk Kültürü	<p>C. 12. 1. Bölge sınıflandırma ilkelerinden yola çıkarak Türkiye'nin coğrafi bölgelerinin oluşturulma gerekçelerini sorgular.</p>	<p>Coğrafi Bölgelerimiz</p> <p>Birinci Türk Coğrafya Kongre'sine ait kitaptan bölge çalışmaları ile ilgili metinler seçilerek incelenir. Sınıfta bir coğrafya kongresi organize edilerek, bölge oluşturma gerekçeleri analiz edilir.</p>	<p>Türk Coğrafya Kurumunun kuruluşu ve görevleri verilecektir.</p>
	<p>C. 12. 4. Ülkemizin ticaret merkezlerini, ticarete konu</p>	<p>Türkiye'nin Ticaret Dokusu</p> <p>Ülkemizin bölgesel ve küresel ölçekte etkili olan önemli ticaret merkezlerini</p>	<p>Tarihi ticaret yolları da (</p>

	<p>olan mallarını ve akış yönlerini değişim ve süreklilik açısından analiz eder.</p> <p>C. 12. 5. Ülkemizin dış ticaretini ve dünya pazarlarındaki yerini ticarete konu olan ürünler açısından analiz eder.</p>	<p>belirleyerek, farklı dönemlere ait ticari akış haritaları oluşturulur (CBS kullanılabilir). Ticarete konu olan mallar ve ticaretin ekonomimizdeki yerini gösteren tablo ve grafikler hazırlanarak yorumlanır.</p>	<p>İpek yolu gibi) vurgulanmalıdır.</p>
	<p>C. 12. 6. Ülkemizi sembolize eden mekânlara ait değerlerin mekân algısına etkisini yorumlar.</p>	<p>Türkiye'nin Resmini Çizelim Uluslararası bir fuarda ülkemizi tanıtan bir bölüm oluşturulması istenir. Öğrenciler gruplara ayrılarak ülkemizi en iyi tanıtan grup ödüllendirilir.</p>	<p>-----</p>
	<p>C. 12. 7. Turizm faaliyetlerinin çevresel, kültürel ve ekonomik etkilerinden yola çıkarak Türkiye'nin turizm politikalarını analiz eder.</p>	<p>Turizm Değerlerimiz</p> <p>Turizm faaliyetlerine yönelik karikatür, gazete haberleri incelenerek; bunların çevresel, kültürel ve ekonomik açıdan etkileri belirlenir. Ülkemizin turizm politikalarını sonuçları açısından değerlendirerek, senaryo ve afiş çalışması yapılır.</p> <p>Doğa ve Kültürel Zenginlik</p> <p>Merkezi: Türkiye</p> <p>Yaşadığı bölge veya ülkemiz ölçeğinde turizmle ilgili reklâm ve tanıtım kampanyası organize etmeye yönelik proje yapılabilir.</p>	<p>Tarihi, kültürel veya doğal değerlerimizin olduğu bir bölgeye gezi yapılabilir.</p>
	<p>C. 12. 8. Türkiye'nin nüfus politikalarını ve gerekçelerini değerlendirir.</p>	<p>Geleceğe Ait Senaryolar</p> <p>Türkiye nüfusunun gelişimine ait veri ve grafiklerden yola çıkarak nüfus</p>	<p>Gözlem becerisi, sorgulama</p>

		özelliklerinin yıllar içindeki değişimi tartışılır. Nüfus politikalarımızla ilgili araştırma yapılarak ön bilgi elde edilir.	becerisi, zamanı algılama becerisi, değişim ve sürekliliği algılama becerisi, kanıt kullanma becerisi kazanımla birlikte organize edilerek verilecek becerilerdir.
	C. 12. 9. Türkiye'nin nüfus projeksiyonlarına dayalı senaryolar oluşturur.	Sınıfta bir meclis kurularak nüfusun mevcut durumuyla ilgili olumlu ve olumsuzluklar tartışılır. Hükümet grubu ve muhalefet grupları mevcut nüfus politikalarını yorumlar. Gelecekle ilgili tahminlerini ortaya koyarlar. Tüm tartışma ve görüşmeler sonucunda ortak bir karar metni (geleceğe dönük senaryolar da içeren) oluşturulur (CBS uygulamaları yapılabilir).	-----

Tablo 11: 2005 Ortaöğretim Coğrafya Dersleri Kazanım Sayıları

SINIFLAR	A.DOĞAL SİSTEMLER	B.BEŞERİ SİSTEMLER	C. TÜRKİYE	D.KÜRESEL ORTAM	E.ÇEVRE VE TOPLUM	TOPLAM
9.SINIF	15	3	7	3	3	31

10.SINIF	7	10	13	3	3	36
11.SINIF	4	7	10	6	14	41
12.SINIF	3	4	12	9	11	39
TOPLAM	29	24	42	21	31	147

Tablo-11 incelendiğinde tüm sınıflar için öngörülen toplam kazanım sayısının 147 olduğu görülmektedir. 11. sınıf 41 kazanımla en büyük paya, 9. sınıf 31 kazanımla en düşük orana sahiptir. 9. sınıfın en az kazanıma sahip olması aynı zamanda kapsamında bir daralmayı ifade etmektedir. Nitekim 1924 programında itibaren 1992 programına kadarki tüm programlarda lise-1 coğrafya konularının çok kapsamlı olduğu ve bu derse ayrılan sürenin (2 ders saati) müfredatı tamamlamaya kafi gelmediği, bu yönüyle program uygulayıcıları tarafından sürekli eleştirildiği bilinmektedir. (Şahin, 2001b). Yeni programda ders süresinin aynen korunması ancak kapsamındaki daralma olumlu bir gelişme olarak görülebilir.

Diğer taraftan öğrenme alanlarına göre kazanım sayısı dağılımına bakıldığında öğrenme alanı C'nin (Mekansal bir sentez-Türkiye) önemli bir orana sahip olduğu, buna karşılık öğrenme alanı D'nin (Küresel ortam-bölgeler ve ülkeler) 21 kazanımla oldukça az bir orana sahip olduğu dikkat çekmektedir. Burada yeni öğretim programının Türkiye ağırlıklı olduğu ve milli karakterin baskın olduğu söylenebilir. Kazanım sayılarının sınıflara dağılımı incelendiğinde şunlar söylenebilir: 9. sınıfın doğal sistemler ağırlıklı olduğu, 10 ve 12. sınıfların Türkiye ve 11. sınıfın ise çevre ve toplum ağırlıklı olduğu saptanmaktadır. Dikkate değer diğer bir nokta ise fiziki coğrafya konularının irdelendiği doğal sistemler öğrenme alanı kazanım sayısının 9. sınıftan 12. sınıfa kadar sürekli azalma eğilimi göstermesidir.

4. SONUÇLAR

1923'den günümüze kadar hazırlanan öğretim programlarının bazı yönlerden birbirine çok benzediği görülmektedir. Ancak, içinde bulunulan durumların coğrafya öğretim programlarına yansıtıldığı da oldukça aşırıdır. Türkiye'deki program geliştirme çalışmaları incelendiğinde 1923 yılının ardından 3 önemli noktada radikal değişimler yapıldığı göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki 1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası, ikincisi 1980 yılındaki askeri müdahale iken bir diğeri halen kullanılmakta olan 2005 programlarıdır. Bunlardan ilki olan Milli Eğitim Temel Yasası'nın kabulü ile Coğrafya Öğretim Programlarının modern bir nitelik taşıdığı görülmüştür. 1973 yılında hazırlanan programda coğrafya öğretiminin genel amaçları belirtildikten sonra her sınıf için ayrı ayrı amaçlar ortaya konulmuştur. Bu da programın kendinden önceki ve sonraki programlara göre daha üstün ve daha geçerli olmasına sebep olmaktadır.

Diğer bir önemli tarih ise 1980 yılıdır. Bu tarihteki askeri müdahale ile Türkiye'deki tüm kurumlar olduğu gibi eğitim sistemi de milli bir kimliğe bürünmüş olup, eğitim programları da millileştirilmiştir. 1983 yılında geliştirilen program Türk Eğitim Sistemi için bir düşünüş olarak tanımlanabilir. Bu yıldan sonraki program geliştirme çalışmalarının 2005 yılına kadar bir nevi güncelleştirmeden öteye gidemediği görülmektedir.

2005 yılında ise büyük bir değişiklik yapılmış olmakla birlikte, Türkiye Coğrafyasına verdiği ağırlık nedeniyle 1983 yılındaki programın izlerini taşıdığını söylemek mümkün görünmektedir.

Coğrafya öğretim programlarındaki değişikliklerin genel değişikliklere paralel şekilde yapıldığı görülmektedir. İlk yıllardaki genel görünümde yer alan yeni bir devlet kurma fikrine uygun olarak yeni devletin sahip olmasının arzulandığı özelliklerin programlara girdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

KAYNAKÇA

- ARI, Y (2003). Amerika Birleşik Devletlerinde Coğrafya Eğitimi Reformu: Türkiye İçin Dersler, Türk Coğrafya Kurumu, Coğrafya Kurultayı Bildirileri, Ankara.
- ARTVİNLİ, E. (2007). 2005 yılı 9.sınıf coğrafya öğretim programı: Öğretmenler açısından uygulanabilirlik düzeyi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- DOĞANAY, H. (2002). Coğrafya Öğretim Yöntemleri, Aktif Yayınevi, 5. Baskı, Erzurum.
- DOĞANAY, H. (1993). Coğrafya'da Metodoloji, M.E.B. Yıanları, Ankara.
- DOĞANAY, H. (1989). Coğrafya ve Liselerimizde Coğrafya Öğretim Programları, Coğrafya Araştırmaları, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Kurumu, Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu, Cilt IX, Sayı 1, s. 7-24, Ankara.
- Engin, İ., Akbaş, Y. ve Gençtürk, E. (2003). I. Türk Coğrafya Kongresinden Günümüze Liselerimizde Müfredat Programlarındaki Değişimler, Milli Eğitim dergisi, Sayı,157, Ankara. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/157/ergin.htm> (12.05.2011)
- ERTÜRK, M ve Girgin, M. (2005) Standartları Bakımından Coğrafya Müfredat Programlarının Karşılaştırılması, Doğu Coğrafya dergisi, Sayı:13, Konya.
- GİRGİN, M. (2001) Neden Coğrafya Öğreniyoruz? Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 5, Konya.
- GİRGİN, M. ve Ertürk, M. (2006). Yürürlükteki Program ve Ders Kitaplarına Göre Ortaöğretim Coğrafya Perspektifimiz, Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi-1, Tokat. <http://sosyalb.gop.edu.tr/dergi/makale1.pdf> (12.05.2011)
- GÖZÜTOK, F. D (2003); Türkiye'de Program Geliştirme Çalışmaları. Milli Eğitim Dergisi, Sayı:160, Retrieved September 17, Ankara. <http://yayim.meb.gov.tr/yayimler/160/gozutok.htm> (12.05.2011)
- GÜNGÖRDÜ, E. (2002). Coğrafyada Öğretim Yöntemleri, İlkeler ve Uygulamalar. Nobel Yay. Ankara.
- İNCEKARA, S. (2006). Türkiye'de ve Kanada'da Ortaöğretim Coğrafya Eğitim Ve Öğretiminin Müfredat, Metot ve Araç-Gereçler Açısından Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, 2006, İstanbul.
- KAPLAN, Ş.G. (2005) Cumhuriyetten Günümüze Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programlarındaki Değişimlerin Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi. Gazi Üniv. Eğt. Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- MEB- Maarif Vekaleti-(1934), İstanbul.
- MEB-Maarif Vekâleti (1960), Lise Müfredat Programı. Ankara.
- MEB (1973). 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu.
- MEB, (1987) Lise Müfredat Programı. T.C. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Milli Eğitim Basımevi. Ankara.
- MEB (1998) Lise Ders Programları, Cilt-1, ortaöğretim Genel Müdürlüğü, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

- MEB, (1999), Coğrafya 1. Ankara.
- MEB (2005) Coğrafya Dersi Öğretim programı. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. Ankara.
- MEB, (2006), Coğrafya 10. Devlet Kitapları 1. Baskı. Ankara.
- MEB, (2006), Coğrafya 9. Devlet Kitapları 1. Baskı. Ankara.
- SEKİN, S. ve Özel, A. (2003) 9. Sınıf Coğrafya Öğretim Programlarının İncelenmesi ve Karşılaştırılması, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:7, İstanbul.
- ŞAHİN, C. (2003) Orta Öğretim Coğrafya Müfredat Programında Temel Sorunlar, Türk Coğrafya Kurumu, Coğrafya Kurultayı Bildirileri, Ankara.
- ŞAHİN, C. (2001a). Ortaöğretim Coğrafya Programı Hakkında Bir Araştırma, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:4, İstanbul.
- ŞAHİN, C. (2001b) Türkiye'de Coğrafya Öğretimi (Sorunlar- Çözüm Önerileri). Gündüz Eğitim Yayınları. Ankara.
- ÜÇİŞİK, S. ve Sekin, S. (2001). Lise Coğrafya Dersi Öğretim Programının Amaçlarına Yönelik Eleştirel Bir Yaklaşım, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:4, İstanbul.
- YILDIRIM, A. ve H. Şimşek (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin.